

УДК [76:929](477)"1881/1936"

Т. О. НИКОЛАЄВА*

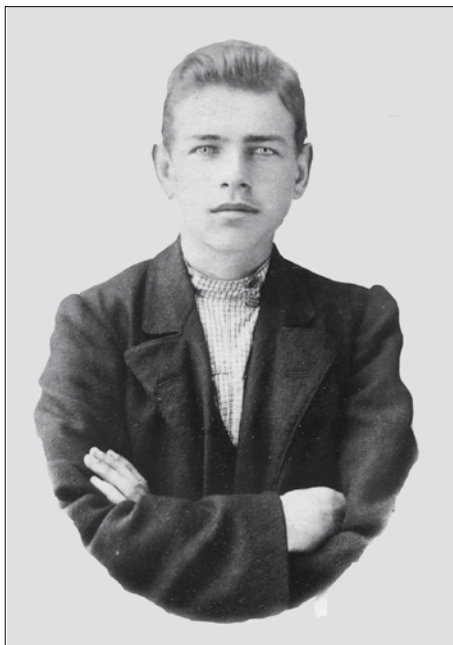
ПОВЕРНЕННЯ З НЕБУТТЯ
(архівні документи про українського
художника ІВАНА Дряпаченка)

Представлено інформацію про українського художника Івана Кириловича Дряпаченка (1881–1936), яка відображає його біографію та творчу діяльність за новими даними документів ЦДАМЛМ України, що мають виняткове значення, оскільки в мистецтвознавчій літературі життєвий і творчий шляхи митця майже не висвітлений, а в наявних публікаціях трапляються помилки і неточності.

Ключові слова: художник Іван Кирилович Дряпаченко; живопис; графіка.

Чимало обдарованих вихідців з України поповнили свого часу плеяду видатних майстрів російської академічної школи живопису. Величезну роль у цьому відіграли Київська рисувальна школа, Московське училище живопису, скульптури та архітектури, Петербурзька Академія мистецтв. Ці заклади стали освітньою базою для становлення і розквіту таланту як відомих, так і менш знаних на сьогодні українських художників кінця XIX – першої третини XX ст. Одним із представників української малярської школи, чиї життя і творчість, на жаль, не стали об'єктом поглиблених наукових розвідок, є Іван Кирилович Дряпаченко.

У другій половині XX ст. його доробок вивчали А. Терещенко, Б. Литовченко. Саме матеріали про І. Дряпаченка, зібрані А. Терещенком,¹ становлять змістовне підґрунтя для мистецтвознавчих студій. За п'ятнадцять років праці він ретельно систематизував і об'єднав між

Український художник Іван Кирилович Дряпаченко (1881–1936).
ЦДАМЛМ, ф. 1144, оп. 1, спр. 14,
арк. 144.

* *Николаева Тетяна Александрівна* – старший науковий співробітник Центрального державного архіву зарубіжної україніки.

Польська актриса оперети Вікторія Кавецька та художник Іван Дряпаченко поруч із її портретом.

ЦДАМЛМ, ф. 1144, оп. 1, спр. 14, арк. 162.

собою всю наявну документальну та усну інформацію про художника, в результаті чого у середині 1960-х підготував біографічний нарис про життя і творчість майстра. Але на неодноразові звернення до видавництва “Мистецтво” щодо його друку отримував відмови². Згодом А. Терещенко передав усі зібрані ним документи до Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва України (ЦДАМЛМ України). Їх було сформовано у фонд № 1144 “Дряпаченко Іван Кирилович (1881–1936), художник”. Документи цього фонду були використані при дослідженні життєвого і творчого шляху митця.

Взагалі сукупність студій, присвячених вивченню творчості Івана Дряпаченка, незначна. Частково вони базуються на матеріалах, зібраних свого часу Е. Шушпановою, А. Лушаковою³ та Б. Литовченком⁴, і містять певні неточності. Зокрема, у публікаціях М. Безхутрого, П. Горобця, А. Коваленка, Б. Литовченка, В. Рубан, В. Ханко мають місце поодинокі помилки у біографічних даних, неточності у датуванні, назвах та місцях перебування робіт⁵. В. Рубан справедливо вказує на те, що життєвий шлях майстра в мистецтвознавчій літературі майже не висвітлений. Хоча його творчість становить певний інтерес у розкритті тенденцій українського живопису до 1917 р.⁶ Всі неточності і помилки зумовлені саме відсутністю в літературі з образотворчого мистецтва ві-

рогідних відомостей про художника. Щодо “не висвітлення” наведемо такий приклад. Пропозиція А. Терещенка розмістити в “Історії українського мистецтва” (том 4, книга 2, 1970 р.) дані про творчість І. Дряпаченка, спочатку прийнята редактором, потім була відхилена. На думку А. Терещенка, незацікавленість мистецтвознавчих кіл у дослідженні і публікації матеріалів про життя і творчість митця на той час була зумовлена розповсюдженням про нього вигадок. Начебто в його роботах були релігійно-міфологічні сюжети, чи в його житті зіграли якусь роль члени монаршої сім’ї, або ж він мав напружені стосунки з діячами Академії у Петербурзі, де він навчався, а в зрілі роки – схильність до алкоголю⁷.

У 2000-ті рр. п’ятитомна “Історія українського мистецтва” Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського вже поповнилася даними про самобутнього і талановитого художника. Його творчість висвітлюється у контексті українського портретного живопису й розробки народної тематики⁸.

Починаючи вивчення життєвого шляху та творчого здобутку українського артиста-маляра і графіка І. К. Дряпаченка, зазначимо: згідно з фотокопією свідоцтва про народження, яке зберігається у фонді № 1144 “Дряпаченко Іван Кирилович (1881–1936), художник”, він народився 4 серпня за старим стилем 1881 р. Місце народження – село Василівка (нині – Козельшанський р-н Полтавської обл.). Батько художника – Кирило Федорович Дряпаченко – був безземельним селянином, служив у економії поміщиків Капністів на посаді ключника. “Дряпаченко згадував, як малечю розписував крейдою або вуглиною стіни воловень у економії та повітки вдома фігурами людей, тварин...”, – пише у спогадах А. Терещенко⁹.

У 1894 р. за допомогою Капністів Іван підлітком вступив до Київської рисувальної школи¹⁰, а після її закінчення у 1898 р. – до Московського училища живопису, скульптури та архітектури, де був зарахований до головного класу (минаючи початковий). У той час із ним навчалися: Кузьма Петров-Водкін, Мартірос Сарьян, Ілля Шувльга, Леонард Туржанський та інші. Молодий художник брав участь у щорічних учнівських виставках (XXI виставка у 1898 р. – “До хворого”, XXII у 1899 р. – десять етюдів та XXIII у 1900 р. – картини: “Рибалки”, “За ягодами” та етюди). По завершенні загального курсу навчання І. Дряпаченко був зарахований до майстерні В. Серова (портретно-жанровий клас), а по закінченню училища у 1903 р. отримав звання некласного художника. Цікавий факт цього періоду відклався у листі міністра імператорського двору, барона Фредерікса, до графині Є. П. Капніст від 13 жовтня 1902 р.: “Государь император высочайше повелеть соизволил выразить благодарность его императорского величества за поднесенные стихотворения Вашей сестры и покойного отца Вашего.

І. К. Дряпаченко. Стоянка Молоканського вільнонайманого транспорту біля гірської річки Чорох по дорозі Байбурт-Трапезонд, 1917, папір, акварель, італ. ол., 30×45,5. Державний історичний музей (РФ).
Фото у ЦДАМЛМ, ф. 1144, оп. 1, спр. 4, арк. 32.

При этом его императорскому величеству благоугодно было обратить милостивое внимание на акварельную виньетку, исполненную крестьянином Иваном Дряпаченко и пожаловать ему золотые часы из кабинета его величества”¹¹.

З 1903 по 1911 рр. І. Дряпаченко навчався у Вищому художньому училищі (ВХУ) при Академії мистецтв у Петербурзі. Спочатку в майстерні І. Рєпіна, а пізніше – у П. Чистякова та В. Савинського. Це був найбільш плідний період у творчості майстра, і на ньому ми зупинимося детально. А почнемо зі споминів російського художника Ф. Богородського (1895–1959): “После этого Репин подошел к Дряпаченко, который до Академии был учеником Серова и писал очень талантливо. – Что это Вы делаете?, – воскликнул Репин. – Да ведь это же наврано! Ведь это только манера, а внутри-то ничего нет!.. нам казалось, что Репин просто боится, что Дряпаченко впадет в зазнайство. А на самом-то деле Репин подходил к Дряпаченко с позиции его талантливости и предъявлял к нему повышенные требования”¹².

Уже через рік після вступу до ВХУ (12 листопада 1904 р.) талановитому художнику за гарні успіхи була призначена стипендія “імені його величності”. Ескіз “Кулачний бій” (1904) був відзначений премією на звітній академічній виставці в 1904 р. Одержавши відпустку, він поїхав у рідну Василівку, де писав етюди. У місцевій церкві Іван

І. К. Дряпаченко, Сутінки, 1914, полотно, олія, 45,1×62,2. Рибінський музей.

Дряпаченко розписав іконостас. Під час Першої російської революції, коли всі вищі учбові заклади Петербурга були закриті, Іван Дряпаченко повертається в село і бере участь у революційних подіях. 31 грудня 1905 р. його заарештували¹³. Б. Литовченко вважає, що російський художник І. Бродський (1883–1939) у 1906 р. виконав олівцем портрет І. Дряпаченка, зобразивши його в тюремній камері. Пізніше цей малюнок було надруковано в петроградському “Журнале журналів” за 1915 р.¹⁴ А. Терещенко стверджує, що згадуючи у розмовах із ним своїх “однокашників”, Іван Дряпаченко не акцентував, в яких умовах була виконана ця робота, і саме до періоду навчання у І. Рєпіна слід відносити виконання І. Бродським портрета І. Дряпаченка у 1906 р.¹⁵

Восени 1906 р. майстер захворів на туберкульоз легенів і був змушений взяти відпустку для лікування в Сухумі. В цей період він здійснює поїздки на батьківщину і разом з тим продовжує працювати. У 1907 й 1908 рр. бере участь у звітних виставках Академії, яка знов відкрила для слухачів свої двері. На виставці 1908 р. І. Дряпаченко представляє дев’ять робіт. Серед них: “Дівчина-мінгрелка” (1908), “Берег Чорного моря біля Сухумі” (ХХМ, 1908), “Пізні квіти” (1908) та ін. Повертаючись у 1909 р. до Петербурга, він привіз ще двадцять сім робіт із краєвидами Кавказу. Про перебування там художник пише у листі до свого вчителя, відомого російського художника і педагога, майстра історичного, жанрового і портретного живопису, професора П. Чистя-

кова (1832–1919): “Живу среди чахоточных и сам уже такой. Беда немалая...”¹⁶.

У червні 1910 р. у Василівці І. Дряпаченко починає працювати над конкурсною роботою “Саломея”. З листа до П. Чистякова: “Сумеет ли мы ученики Ваши быть достойными такого учителя!? Вот, приступил я к своей картине... Что получается, во что выльется тяжелая мысль, которая со мной уже четыре года, покажет будущее. Это первая моя сложная работа. Приступаю как самый неопытный новичок... Устроился я пока в земской школе, удобств мало, но что же делать. Свет плоховат, а главное шум и гам, ибо педагог живет здесь же и семейный... Размер взял такой: длина 46 вершк. ширина 32 вершка. Размер грандиозный, а и то, кажется, тесно!”¹⁷. Але вже через декілька місяців тон листування трохи змінюється: “...Глухая деревня; бедность местности, скучнейшая обстановка, мертвые души, хотя копошатся, всё это медленно, но верно окутывает меня, затягивает, пропитывает... Счастливейший из счастливых я! И как это было угодно Господу Богу, да и судьбе моей, перекачивать меня, перебрасывать со ступеньки на ступеньку и поставить на редко и трудно достигаемой высоте. Да, Павел Петрович, это так, ибо я Ваш ученик! Ученик Учителя, поставившего наше родное искусство так высоко, как никогда. Ученик Учителя, который создал таких великих художников как И. Е. Репин, Серов, Васнецов, Суриков, Врубель и др.! Чувствую, глубоко сознаю это счастье, но не должен ни на минуту забывать, что и я должен быть достойным учеником своего учителя! Над картиной работаю. Трудно. Не имея материалов над рукой врядли справлюсь... Следовало бы поехать на Кавказ. Если помните, Павел Петрович, в эскизе у меня сидит мужская фигура, здесь же. Я её удалил дальше, в сад. Увижу, что выйдет. Южную природу думаю делать, (жаль, что я не там) во всю. Ибо часто хочется жить хоть только для того, чтобы глядеть на окружающее!”¹⁸. 1 листопада 1911 р. за картину “Саломея” (майстерня В. Савинського) Івану Дряпаченку було присуджено звання художника з живопису з правом носити срібний академічний знак¹⁹. Місце перебування цього полотна зараз не відоме.

У ці роки художником було створено портрет відомої на той час польської опереточної актриси В. Кавецької (1875–1929). У 1910 р. вона переїхала до столиці Російської імперії, до того гастролювала в Москві, Києві, Харкові, Одесі. В 1912 р. на Весняній виставці у залах Академії мистецтв експонувався її портрет великого розміру, написаний митцем. Заслужений діяч мистецтв РРФСР художник П. Бучкін, який добре знав І. Дряпаченку (товариш по навчанням в ВХУ) і В. Кавецьку повідомляв, що цей портрет був замовлений одним із шанувальників актриси і ним подарований на її бенефіс. На прохання актриси художник зобразив її стрункішою. Портрет частково видно на фотографії, зробленій К. К. Буллоном, із зазначенням дати 16.12.11 (фотографія зберігається у

фонді № 1144). Результати пошукової роботи А. Терещенка у СРСР і Польщі свідчать про те, що В. Кавецька не мала можливості вивезти цю картину, коли поверталася до Польщі у 1917–1918 рр. Якщо вона все ж це зробила, то подальша доля її портрету трагічна. Директор Варшавського театрального музею в листі від 27.11.1971 повідомляє: “Во время последней войны [II мировая] сгорела её [Кавецкой] квартира, уничтожены принадлежащие ей личные вещи, родственники её погибли...”²⁰. Згадуючи майстра, А. Терещенко писав, що він часто розповідав про зустрічі з Кавецькою, говорив, що робота над її портретом була найщасливішим періодом в його житті. Ймовірно, що перше знайомство І. Дряпаченка з Ф. Шаляпіним відбулося саме у Кавецької²¹.

Крім цієї роботи, останні роки навчання були відзначені етюдом “Натурниця” (1910, ДРМ)²², портретом вчителя Г. А. Богаєвського (1910, ПХМ), портретом М. А. Григорьєвої (1911), картиною “Мій батько” (1911). Останні два полотна експонувалися у 1911 р. на весняній виставці в Академії мистецтв. У 1912 та 1913 рр. митець був відряджений “для удосконалення в мистецтві” до Італії, де написав картини “Святе сімейство” (1912), за яку згодом одержав 3-ю премію ім. А. Куїнджі, “Бабуся-італійка” (1912), “Куточок Флоренції” (1913), “Світлячки” (1913, НМЛ). Творче відрядження 1912 р. здійснювалося коштом гофмейстера імператорського двору М. Струкова, який зобов’язався на власній віллі у Флоренції утримувати впродовж року двох найкращих художників. Рада ВХУ відрядила І. Дряпаченка і О. Каднікова²³. З листів до П. Чистякова відомі настрої художника, його враження від поїздок: “Не знаешь: плакать ли, радоваться. Чувство небывалое, чувство новое. Радуюсь, что живешь, что родился... А с. Марко, а колонны, капители, арки, мраморное кружево опять перед глазами! Спасибо и Вам всем и мой привет. И. Дряпаченко”²⁴. В іншому листі митець описує своє полотно “Святе сімейство в Єгипті”: “Фон – теплый, золотистый закат. По стенам веранды кое-где остатки орнамента, иероглифы. Господь по бедности мог остановиться или в какой-либо лачуге, или же в запущенной, нежилом, но прежде богатом доме, где-либо на окраине города. Я взял последний... Трудно будет с младенцем, да и не легче и с мадонной. Правда, много и очень красивых итальянок, но немислимо их завербовать для этюда, так как нравы и обычаи здесь в этом отношении, как ни странно ужасные прямо. Ни за что и никак нельзя достать молодое, красивое лицо... Красивым же богачи-художники американцы и англичане прямо не разрешают другим позировать. Не идут. Что нам брат дает одну лиру, а америгано дечи!”²⁵.

Під час другої пенсіонерської поїздки І. Дряпаченко, О. Кадніков і Брешко (ім’я не вказано) відвідали, крім Італії, Німеччину, Францію та Іспанію. Про другу звітну картину – “Поминальний день у Флоренції”, яку майстер закінчив по поверненні у грудні 1913 р. оглядач журналу

“Нива” писав, як про зворушливу сцену з італійського життя²⁶. Крім цього полотна, на виставці Академії 1914 р. демонструвалися: “Відпочинок (За шахами)” (1913, ПХМ)²⁷, “Голова циганки. Гренада” (1913), а на виставці 1915-го другий портрет батька (1913). Не менш плідними для митця стали 1914–1915 рр. Під час перебування на батьківщині він створив цілу низку різноманітних за сюжетом і технікою творів: “Осінь” (Весняна виставка в Академії мистецтв 1915 р.), “Портрет П. Д.” (пастель, художня виставка в Кременчуці 1914)²⁸. До живописних робіт 1915 р. належать жанрові сцени з народною тематикою: “Назустріч вечору” (ДОХМ)²⁹, “Параска у святковий день”, “Косарі”, “Марія”, “Лелеки перед грозою”, “Недільний день біля русинської церкви в с. Товстобабах”. Картини демонструвалися на Весняній виставці у Академії мистецтв 1916 р., остання в 1917-му. “Сутінки” (1914, Рибінський музей)³⁰ експонувалася у 1916 р. на XIII виставці “Товариства художників”³¹.

Зі споминів Івана Дряпаченка відомо, що він працював над полотном “Вечір біля озера” (1915) у земській школі, куди дівчата приходили позувати десь з місяць. Їх звали: Марина Кузнецова, Віра Бридун, Параска Коргаченко і Васса Дряпаченко (не родичка митця). Що стосується вищезгаданої роботи “Косарі”, то за свідченням односельців, художнику позував його двоюрідний брат І. А. Дряпаченко. Завершуючи огляд найбільш плідного періоду в житті артиста-маляра, наведемо спогади заслуженого діяча мистецтв РРФСР художника П. Бучкіна і народного художника УРСР К. Трохименка. Вони згадували, що Іван Дряпаченко був веселою, компанійською людиною і щирим товаришем. Крім малювання, він ілюстрував петербурзькі журнали “Аргус”, “Солнце России”³².

Під час Першої світової війни з 1916 по 1917 рр. І. Дряпаченко перебував за призовом у складі особового воєнно-художнього загону “Трофейної комісії”. До її складу також входили: художники М. Мі-

І. К. Дряпаченко. Портрет генерала Д. Г. Щербачова (1857–1932) з автографом, 1916, папір, кол. ол., сангіна, 45×30, Державний історичний музей (РФ).
Фото у ЦДАМЛМ, ф. 290, оп. 1, стр. 361, арк. 41.

зернюк і М. Сергеев, літератори А. Гінерман і Г. Синельніков, фотограф А. Егліт, денщик П. Петухов. Очолював їх штабс-капітан Колобов (ім'я не вказано). Художники робили замальовки з місця бойових дій, портрети військових. Фронтіві малюнки Івана Дряпаченка виконані кольоровими олівцями, сангіною, аквареллю та олією. Географія пересування загону вражає: Західний фронт, ставка Верховного головнокомандувача у Могильові, Південно-західний фронт (Бердичів), місто Станіслав³³. У фонді № 1144 зберігається доповідь штабс-капітана Колобова від 24 жовтня 1916 р. Він свідчить про значні труднощі, хвороби і при цьому велику працездатність членів воєнно-художнього загону: "...будучи заняті целыми днями отъ 7-ми часов утра и до 10-ти часов вечера, нередко, в настоящей боевой обстановке, – под действительным артиллерийским огнем... Отряду пришлось ютиться несколько раз в крестьянских разрушенных избах, спать на голом полу, нуждаясь в пище... Несмотря на столь трудные условия поездки, стоявшей на фронте плохой погоды и болезни одного из художников [Мизернюк], отряду все же удалось записать и зарисовать свыше 250-ти георгиевских кавалеров: офицеров и нижних чинов, нарисовать с натуры целую галерею портретов деятелей войны, сделать ряд масляных и акварельных набросков... сделать значительное количество фотографий и художественных набросков местностей и т.д."³⁴

Уже з Кавказького фронту у грудні 1917 р. Іван Дряпаченко вирушає додому і цього разу назавжди. Починаються досить сумні роки існування майстра. Колишній вчитель образотворчого мистецтва у загальноосвітній школі Драбівського району Черкаської області Б. Литовченко писав: "Приватний споживач живопису був ліквідований як клас, державна меценатура опинилася в розпорядженні балакучих новаторів. У складному становищі залишилася більшість художників-реалістів, в тому числі й Дряпаченко. Щось в натурі його заважало бити себе у селянські груди і пристосовуватися до кроку доби..."³⁵.

У 1920–1923 рр. А. Терещенко мав можливість бачити у митця ескізи і етюди. Наприклад, пейзажі на невеличких шматочках сірого картону (21x28 см) з людьми і тваринами: "На гойдалці", "Вечір", "Зимовий день", "На жнивах", "Ярмарок", "З косовиці додому", "З ярмарку". Побачене дає підставу А. Терещенку наголошувати на тому, що художник твердо наслідував традиції М. Пимоненка, К. Костанді, С. Васильківського. У 1918–1930 рр. він постійно мешкав у Василівці. Брав участь у культурно-освітній роботі. Працював вчителем малювання і співів у місцевій школі й школах сусідніх сіл – П Олександрівці, Зарудді. Створив ескізи до жанрової картини з українського побуту XVII ст. "Приїзд молодих" (1920). А за продукти харчування писав своїм односельцям портрети та ікони. Письменник Д. Косарик пригадує: "В роки громадянської війни він ходив на наших селах і малював декорації для

сільських самодіяльних театрів. Але як же він творив їх? То була величезна чарівна сила! Поставить свою зеленеву свіжу картину села на задній декорації, повісять її в колишній панківській стайні... а картина грає білими хатами, гнучкими тополями, стежки в'ються... А завіси які величні творив він! Поки там готують слідуєчий акт, люди очей не відведуть від картини свого села... Великий вплив на естетичну культуру села і на розвиток образотворчої культури мав чародій-масовик Дряпаченко!"³⁶.

У 1930-ті поряд із художнім оформленням собору Козельщинського монастиря й райклубу, художник створив низку робіт про трудове життя односельчан: "Хліб" (1932–1934), "Сінокіс" (1932–1934), "Перший комбайн" (1932–1934), "На буряках" (1932–1934). Місце перебування цих картин невідоме. Полотно "На буряках" демонструвалося у 1934 р. на обласній виставці в Харкові і у 1935 р. на VI Республіканській художній виставці в Києві³⁷. Про цю роботу згадує письменник О. Юренко (він разом з О. Гончаром на початку 1930-х працювали у редакції газети "Розгорнутим фронтом" (с. Козельщина) в якій бував і І. Дряпаченко): "Десять раннього літа 1934 року мені пощастило побачити його справді чарівне полотно – величну картину "На буряках". Я попросив Івана Кириловича сфотографуватися на тлі своєї картини, що було зроблено, але опублікувати не пощастило: знайшлися критики. Мовляв, колгоспниці одягнуті занадто по-святковому, а на передньому плані – не буряки, а бур'ян!.. сьогодні переді мною оживає та картина. Скільки щастя, скільки радості світиться ранковою зорею на обличчях трудівниць... а щодо бур'янів, то на те й полільники, щоб полоти їх. І, власне, не бур'яни встеляли безмежне поле, а буряки смарагдові, дорідні"³⁸.

Останніми з робіт художника були портрети: вчительки А. М. Миргородської (1933), його друга, учасника революції 1905–1907 рр. на Кременчуччині А. Я. Краснокутського (1935) та О. А. Третяка (1935). Помер Іван Кирилович Дряпаченко на 56-му році життя від чаду гасової лампи, поставленої коло ліжка. Це сталося 24 грудня 1936 р.

Пригадуючи свої зустрічі з митцем, А. Терещенко дав детальний опис його зовнішності, вказав на особливості поведінки та світогляду. Він зокрема писав: "Дряпаченко виглядав кремезним, з відкритим свіжим обличчям, руськими чубом, вусами та невеликою еспаньйолюкою. Очі сірі, завжди злегка прижмурені. Одяг носив напіввійськовий. Влітку солом'яну панаму, парусиновий плащ. В руках неодмінно був металевий ціпок з закругленою ручкою. Говорив українською мовою. Мав низький тембр... Згадував про своє навчання в Академії, розповідав про своїх учителів Репіна, Чистякова, Савинського... зустрічі з артистами, письменниками... У цих бесідах виявлялися і природний гумор художника, його широкий кругозір, виключна людяність, любов до мистецтва"³⁹. А вчитель І. Давиденко, який у 1930-ті роки був

учнем Козельщинської середньої школи, так згадує митця: "...від моїх товаришів-олнокласників, що були жителями с. Василівки, а вчилися в Козельщині, я чув розповіді про двох незвичайних мешканців с. Василівки. Один з них художник Дряпаченко, а другий фельдшер Бридун... до них йдуть, як до церкви, бо один лікує, а другий радість дарує..."⁴⁰.

Сумна доля творчої спадщини майстра. А. Терещенко у пояснювальній записці 1989 р. повідомляє: "Многие его картины, портреты, эскизы, рисунки, библиотека, личный архив – родственниками за бесценок были проданы частному лицу, жителю соседнего села Юрки – Ю. Белокобыле, который без промедления начал перепродавать живописные работы через комиссионные магазины Киева, Харькова и в др. местах... Во время гитлеровской оккупации значительная часть произведений Дряпаченко, сохранившаяся у Белокобылы, оказалась в руках немецкого коменданта Китлица и была им вывезена в Германию..."⁴¹.

На сьогодні зі ста двадцяти шести живописних і сорока трьох графічних робіт художника поодинокі полотна знаходяться у Донецькому обласному художньому музеї, Національному музеї ім. А. Шептицького у Львові, Одеському художньому музеї, Полтавському художньому музеї, Харківському художньому музеї, Державному російському музеї, Рибінському державному історико-архітектурному музеї-заповіднику, Музеї Російської Академії мистецтв у Санкт-Петербурзі та малюнки у Кременчуцькому історико-краєзнавчому музеї. Його графічні твори часів Першої світової війни зберігаються у Військово-історичному музеї артилерії, інженерних військ і військ зв'язку у Петербурзі та в Москві у Державному історичному музеї. Переважна більшість картин Івана Дряпаченка, яким пощастило потрапити до державних колекцій, належать до дореволюційного періоду його творчості. З сімнадцяти робіт, створених із 1918 по 1935 рр., збереглися у власності держави тільки дві: "Вечір на Україні" (1920, ПХМ) і портрет О. А. Третяка (1935, ПХМ)⁴².

Отже, документи, що були зібрані А. Терещенком і зберігаються у ЦДАМЛМ України відображають найбільш повні біографічні дані, спогади людей, що були знайомі з Іваном Кириловичем Дряпаченком, дають уявлення про те, як жив і творив "Художник ранкової зорі". Так поетично назвав майстра в однойменному оповіданні та своєму автобіографічному романі "Твоя зоря" видатний український письменник О. Гончар⁴³. Таким чином, творчий доробок митця має активно досліджуватися і насамперед – при визначенні тенденцій українського живопису і графіки кінця ХІХ – початку ХХ ст.

¹ Анатолій Костянтинович Терещенко – колишній співробітник Української науково-дослідної станції бджільництва, брав уроки малювання у І. К. Дряпаченка, згодом став художником; *Терещенко А.* Митець з народу // Червоний прапор. – Нові Санжари, 1981. – № 97. – С. 2–3.

² ЦДАМЛМ України, ф. 1144, оп. 1, спр. 18, арк. 94, 98.

³ Рубан В. В. Український портретний живопис другої половини XIX–початку XX століття. – К.: Наук. думка, 1986. – С. 213.

⁴ Коваленко А. Квітуха Україна Івана Дряпаченка // Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті: збірка наукових праць / Под заг. ред. Н. С. Трегуб. – Харків: ХДАДМ, 2003–2004. – № 3–4. – С. 47. іл.; Коваленко А. Україна Івана Дряпаченка // Образотворче мистецтво. – 2005. – № 1. – С. 75.

⁵ Безхутрий М. С. І. Васильківський. – К.: Мистецтво, 1954. – С. 19; Горобець П. М. Невідомий твір художника І. К. Дряпаченка // Зоря Полтавщини. – Полтава, 1965. – № 42. – С. 4.; Історія українського мистецтва. У 5-ти т. / НАН України ІМФЕ ім. М. Т. Рильського, голов. ред. Г. Скрипник, ред. Т. В. Рубан. – К., 2006. – Т.4 : Мистецтво XIX століття. – С. 430; Коваленко А. Квітуха Україна Івана Дряпаченка // Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті: збірка наукових праць / Под заг. ред. Н. С. Трегуб. – Харків: ХДАДМ, 2003–2004. – № 3–4. – С. 47; Литовченко Б. Талант з народу // Культура і життя. – К., 1981. – № 65. – С. 3; Рубан В. В. Український портретний живопис другої половини XIX–початку XX століття. – К. : Наук. думка, 1986. – С. 164–167; Дряпаченко Іван Кирилович // Енциклопедія сучасної України. – Т. 8. – К., 2008. – С. 453–454; Репин и Украина. Письма деятелей украинской культуры и искусства к Репину (1896–1927). – К. : Из-во АН УССР, 1962. – С. 35.

⁶ Рубан В. В. Український портретний живопис другої половини XIX – початку XX століття. – К. : Наук. думка, 1986. – С. 164.

⁷ ЦДАМЛМ України, ф. 1144, оп. 1, спр. 11, арк. 31; ЦДАМЛМ України, ф. 1144, оп. 1, спр. 16, арк. 8–9.

⁸ Історія українського мистецтва. У 5-ти т. / НАН України ІМФЕ ім. М. Т. Рильського, голов. ред. Г. Скрипник, ред. Т.В. Рубан. – К., 2006. – Т. 4: Мистецтво XIX століття. – С. 430–431, 515, 553.

⁹ ЦДАМЛМ України, ф. 1144, оп. 1, спр. 7, арк. 7; ЦДАМЛМ України, ф. 1144, оп. 1, спр. 14, арк. 8.

¹⁰ Турченко Ю. Я. Київська рисувальна школа. – К. : Вид-во АН УРСР, 1956. – С. 116; Михайлов Ю. Українське малярство. М. Жук. – Х., “Рух”, б.р. – С. 10.

¹¹ ЦДАМЛМ України, ф. 1144, оп. 1, спр. 14, арк. 14–15, 85; ЦДАМЛМ України, ф. 1144, оп. 1, спр. 16, арк. 11.

¹² Богородский. Воспоминания. Статьи. Выступления. Письма / Сост. С. В. Разумовская. – Л.: Художник РСФСР, 1987. – С. 318.

¹³ ЦДАМЛМ України, ф. 1144, оп. 1, спр. 14, арк. 19, 85.

¹⁴ Литовченко Б. Як згасав талант (І.К. Дряпаченко) // Старожитності. – К., 1993. – № 13–14. – С. 14–15.

¹⁵ ЦДАМЛМ України, ф. 1144, оп. 1, спр. 14, арк. 42.

¹⁶ ЦДАМЛМ України, ф. 1144, оп. 1, спр. 6, арк. 2.

¹⁷ Там само, оп. 1, спр. 6, арк. 3.

¹⁸ Там само, оп. 1, спр. 6, арк. 5–6.

¹⁹ ЦДАМЛМ України, ф. 1144, оп. 1, спр. 14, арк. 32, 86.

²⁰ ЦДАМЛМ України, ф. 1144, оп. 1, спр. 17, арк. 1–5.

²¹ ЦДАМЛМ України, ф. 1144, оп. 1, спр. 14, арк. 38.

²² Государственный русский музей: Каталог: В 15 т. – СПб.: Palace Editions, 2000. – Т. 9. – С. 85–86. – (Живопись. Первая половина XX века).

²³ ЦДАМЛМ України, ф. 1144, оп. 1, спр. 14, арк. 29, 33.

²⁴ ЦДАМЛМ України, ф. 1144, оп. 1, спр. 6, арк. 12.

- ²⁵ Там само, ф. 1144, оп. 1, спр. 6, арк. 14.
- ²⁶ Рубан В. В. Український портретний живопис другої половини ХІХ – початку ХХ століття. – К. : Наук. думка, 1986. – С. 213.
- ²⁷ Полтавський художній музей: Альбом. – К.: Мистецтво, 1982. – С. 99.
- ²⁸ ЦДАМЛМ України, ф. 1144, оп. 1, спр. 14, арк. 1–2.
- ²⁹ Донецький художній музей: Альбом / Авт.-упоряд. Г.І. Михальський. – К.: Мистецтво, 1984. – 79 с., іл. – (Скарби музеїв України).
- ³⁰ Овсянников С. Н. Рыбинский государственный историко-архитектурный музей-заповедник: Альбом. – Калининград, 2008. – С. 53.
- ³¹ ЦДАМЛМ України, ф. 1144, оп. 1, спр. 14, арк. 96–101.
- ³² Там само, арк. 39–40, 59–60.
- ³³ ЦДАМЛМ України, ф. 290, оп. 1, спр. 361; ЦДАМЛМ України, ф. 1144, оп. 1, спр. 14, арк. 62.
- ³⁴ ЦДАМЛМ України, ф. 1144, оп. 1, спр. 10, арк. 4–5.
- ³⁵ Литовченко Б. Як згасав талант (І.К. Дряпаченко) // Старожитності. – К., 1993. – № 13–14. – С. 14–15.
- ³⁶ ЦДАМЛМ України, ф. 1144, оп. 1, спр. 14, арк. 66–68, 72–73, 87.
- ³⁷ Там само, арк. 76, 87.
- ³⁸ Бабенко В. Його зоря // Україна. – К., 1981. – № 35. – С. 13.
- ³⁹ ЦДАМЛМ України, ф. 1144, оп. 1, спр. 14, арк. 70, 76, 79, 87.
- ⁴⁰ Там само, арк. 77.
- ⁴¹ ЦДАМЛМ України, ф. 1144, оп. 1, спр. 16, арк. 1–15.
- ⁴² ЦДАМЛМ України, ф. 1144, оп. 1, спр. 14, арк. 104–105.
- ⁴³ Гончар О. Щоденники : у 3 т. / Олесь Гончар. – К. : Веселка, 2003. – Том 2 : (1968–1983) / [упоряд. В. Д. Гончар]. – С. 480; ЦДАМЛМ України, ф. 34, оп. 1, спр. 431.

Представлена інформація об українському художнику Івані Кирилловичі Дряпаченко (1881–1936), котра відображає його біографію і творчу діяльність, з використанням документів ЦДАМЛМ України, які мають виключне значення, оскільки в історико-художній літературі життєвий шлях і творчість художника майже не освітлені, а в наявних публікаціях трапляються помилки і неточності.

Ключевые слова: художник Іван Кириллович Дряпаченко; живопис; графіка.

The article presents the information on the Ukrainian painter Ivan Kyrylovych Dryapachenko (1881–1936), that shows his biography and artistic activity towards the new information of the documents of the State Central Archives Museum of Literature and Art of Ukraine. Mentioned documents have especial value because the life activity of the artist is hardly illuminated, and available publications have errors and inaccuracies

Key words: the painter Ivan Kyrylovych Dryapachenko; the painting; the graphics.